CEZA MUHAKEMESİ KANUNU VE BAZI KANUNLARDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR 7188 SAYILI KANUN ÇERÇEVESİNDE SANIK ALEYHİNE TEMYİZ

(APPEAL AGAINST THE DEFENDANT WITHIN THE FRAMEWORK OF LAW NUMBER 7188 ON CRIMINAL PROCEDURE LAW AND AMENDMENTS IN SOME LAWS)

Ünal BOZDAĞ*

Özet: 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun üçüncü bölümünde yer alan 286. maddesinde temyiz müessesi düzenlenerek, temyizi kabil kararların neler olduğu ayrıntılı bir şekilde belirtilmiştir.

Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK) ve Bazı kanunlarda Değişiklik Yapılmasına dair 17.10.2019 tarih ve 7188 sayılı Kanun ile CMK'nın bazı maddeleri değiştirilmiştir.

Yapılan değişiklik sonrasında tadadi olarak belirtilen bazı suç tipleri için verilen kesinleşmiş kararlar için temyiz imkânı getirilmiştir. Getirilen bu değişiklik sonrasında katılanlar ve Cumhuriyet savcısı tarafından kesinleşmiş hükümler hakkında sanık aleyhine temyiz kanun yoluna başvurulmaktadır.

Getirilen bu düzenleme, hukuk devleti ilkesi ile usul hükümlerindeki değişikliklerin sanık aleyhine yorumlanıp yorumlanamayacağı çerçevesinde ele alınmıştır

Anahtar Kelimeler: Öngörülebilirlik, Hukuk Devleti İlkesi, Kesin Hüküm, Aleyhe Temyiz, 7188 sayılı Kanun

Abstract: Article 286 in the third part of the Criminal Procedure Code No. 5271 regulates the institution of appeal, and the decisions that can be appealed are stated in detail.

Some articles of Criminal Procedure Law (CCP) have been amended with the Law Number 7188 dated 17.10.2019 regarding the Amendment of Criminal Procedure Law and Some Laws.

After the amendment, the possibility of appeal has been introduced for the finalized decisions given for certain types of crimes individually specified. After this amendment, the parties and the Public Prosecutor appeal against the accused about the finalized judgments.

* Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi, unalbozda@gmail.com, ORCID: 0000-0002-5527-2228 Makalenin Gönderim Tarihi: 29.12.2021, Kabul Tarihi: 24.04.2022

This regulation is discussed within the framework of whether the rule of law principle and the amendments to the law of procedure can be interpreted against the accused.

Keywords: Predictability, Rulo of Law Principle, Final Judgment, Appeal Aganist, Law Number 7188

GİRİŞ

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun üçüncü bölümünde yer alan 286. maddesinde temyiz müessesi düzenlenerek, temyizi kabil kararların neler olduğu ayrıntılı bir şekilde belirlenmiş, aynı Kanun'un "Kanun Yollarına Başvurma Hakkı" başlıklı 260. maddesinde de temyiz kanun yoluna başvurma hakkı olanlar tek tek sayılmıştır.

Bu iki madde birlikte değerlendirildiğinde tartışma; Bölge Adliye Mahkemesi (BAM) tarafından CMK'nın 286. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan suçlar yönünden verilen kesinleşmiş hükümler hakkında 7188 sayılı Kanun ile getirilen değişiklik sonrasında sanıklar aleyhine Cumhuriyet savcısı veya katılanlar tarafından temyiz kanun yoluna başvurulmasının mümkün olup olmadığı noktasında toplanmaktadır.

Zira kesinleşmiş hükümler hakkında sanık aleyhine temyiz kanun yoluna başvurulamayacağına ilişkin getirilen yeni düzenlemede herhangi bir istisna öngörülmemiştir.

Şöyle bir örnekleme ile konuyu ele alırsak; kamu görevlisine karşı görevi nedeniyle hakaret eyleminden dolayı adli yargı ilk derece mahkemesinde yargılanan sanık hakkında verilen beraat hükmü katılanın ve Cumhuriyet savcısının istinaf kanun yoluna başvurusu üzerine Bölge Adliye Mahkemesi tarafından yapılan inceleme sonucunda istinaf talebinin reddine karar verilmesi üzerine kesinleşir. Hakkında verilen beraat hükmünün kesinleştiğini düşünen sanık normal yaşamına devam ederken 7188 sayılı Kanun'un 29. maddesi ile getirilen değişiklikle katılan ya da Cumhuriyet savcısına tanınan temyiz hakkı çerçevesinde yapılan temyiz istemleri üzerine kendisini birdenbire mahkûm olarak görebilir.

TCK'nın 53. maddesi gereğince hapis cezasına mahkûmiyetin kanuni sonucu olarak sanık belli haklardan yoksun bırakılabilir. Beraat ettiğini düşünerek normal yaşamına devam ederken kamuda memur veya işçi olan sanık birdenbire elde etmiş olduğu bu haklardan mahrum kalabilir.

Ancak, getirilen değişiklik sanık lehine yorumlanır ve katılan ya da Cumhuriyet savcısının sanık aleyhine temyiz hakkı olmadığı kabul edilir ise bu halde sanığın bu kazanımları elinden alınmamış olacaktır.

Bu hususta Yargıtay uygulamasında da birlik bulunmamaktadır. Bazı Yargıtay kararlarında sanık aleyhine katılan veya Cumhuriyet savcısının temyiz hakkı olmadığı belirtilirken, diğer bazı kararlarında ise katılan ve Cumhuriyet savcısının temyiz hakkı olduğu kabul edilerek davanın esası inceleme konusu yapılmaktadır.

Yargıtay bir kararında[1]; "...karardan sonra 24.10.2019 tarihinde yürürlüğe giren 7188 sayılı Kanun'un 29. maddesi ile değişik CMK'nın 286. maddesinin 3. fıkrasına göre, kamu görevlisine hakaret suçundan Bölge Adliye Mahkemesi Ceza Daireleri'nce verilen kararların temyizinin mümkün hale gelmesi ile 7188 sayılı Kanun'un 31. maddesiyle CMK'ya eklenen geçici 5. maddesinin 1. fıkrasının (f) bendindeki düzenleme karşısında, temyiz isteğinin reddi nedenleri bulunmadığından... CMK'nın 302/1. maddesi uyarınca esastan reddine" diye belirterek sanık aleyhine katılanın temyiz istemini kabul ederek işin esasına girip karar vermiştir.

Buna karşılık bir başka Yargıtay kararında[2]; "... sanık hakkında İlk Derece Mahkemesince verilen ceza verilmesine yer olmadığına dair kararın İlk Derece Mahkemesi Cumhuriyet savcısı tarafından istinafa konu edildiği, ... Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesi'nce 02.10.2018 tarihinde bu hüküm yönünden esastan ret kararı verildiği, kararın verildiği tarih itibariyle esastan ret kararının, CMK'nın 286/2-h maddesi uyarınca kesin nitelikte ve temyizi kabil olmayan kararlardan olduğu, ayrıca 24.10.2019 tarihinde yürürlüğe giren 7188 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun kapsamında yapılan değişiklik ile daha önceden kesin olarak verilen hükümlerin sanıklar lehine olmak üzere sanıklar ve

---

1 Yargıtay 4. Ceza Dairesi'nin 10.02.2021 tarih, 2020/6016 Esas, 2021/4352 Karar sayılı İlamı;
Karar metnin tümü için bakınız (bkz);
https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/pf/sorgula.xhtml, Erişim Tarihi (E.T.): 06.11.2021.

2 Yargıtay 3. Ceza Dairesi'nin 24.11.2021 tarih ve 2021/8885 E., 2021/10116 K. sayılı İlamı, karar metninin tümü için bakınız (bkz); https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/pf/sorgula.xhtml, E.T.: 01.12.2021.

müdafileri açısından temyizi kabil hale getirildiği ancak Bölge Adliye Mahkemesi Cumhuriyet savcısının aleyhe temyiz hakkının da bulunmadığı anlaşılmakla, Bölge Adliye Mahkemesi Cumhuriyet savcısının temyiz isteminin CMK'nın 298/1. maddesi gereğince reddine...", denilmek suretiyle kesin hüküm nedeniyle sanık aleyhine temyiz isteminin kabule şayan olmadığını belirtmiştir.

Bu kapsamda, çalışmamızda, getirilen değişiklik sonrasında belli suçlar yönünden kesinleşmiş bir hüküm hakkında sanık aleyhine temyiz kanun yoluna başvurulabilip başvurulamayacağını hukuk devleti ilkesi, kesin hükmün otoritesi ve ceza usul hükümlerindeki değişikliklerin derhal uygulanması ilkesi çerçevesinde ele alınmıştır.

1- Temyizi Kabil Hükümler

Ayırt etme, iyiyi ve kötüyü, sağlam ve sakatı birbirinden ayırma anlamına gelen 'temyiz', hukuk dilinde, alt mahkemeler tarafından verilen bir yargı kararının, hukuk kuralları önünde doğruluğu ya da yanlışlığının, usul ve esasla ilgili kurallar açısından incelenmesidir.[3]

Olağan kanun yollarında biri olan temyizde[4] verilen nihai karar hakkında sadece hukuka uygun karar verilip verilmediğine ilişkin hukuki[5] inceleme yapılır.

Temyizin amacı, yargılama makamları tarafından verilen kararlardaki hataları gidermek ve bu kanun yolunun muhatabı olan Yargıtay vasıtasıyla içtihat birliğini sağlamaktır.[6]

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 6/1. maddesi ile bu sözleşmeye Ek İnsan Haklarının ve Temel Özgürlüklerinin Korunmasına İlişkin 7 Numaralı Protokol'ün 2. maddesi gereği temyiz hakkı adil yargılanma ilkesinin bir gereği olarak kabul edilmiştir.

Pozitif hukukumuzda da temyiz kanun yolu bir hak olarak kabul edilerek hukuk devletinin bir gereği yerine getirilmiştir. Cezai yargıla-

---

3 Ali Şafak, Vahit Bıçak, Ceza Muhakemesi Hukuku ve Polis, 6. Baskı, Roma Yayınları, Ankara, 2005, s. 379.

4 Ejder Yılmaz, İstinaf, 2. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara,2005, s.83.

5 Veli Özer Özbek, Ceza Muhakemesi Hukuku, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2006, s:709.

6 Haydar Erol, Adli Yargı İlk Derece Mahkemelerinde Ceza yargılaması ve Uygulaması, Yayın Matbaacılık, Ankara, 2006, s.785.

malarda temyiz kanun yolu Ceza Muhakemesi Kanunu'nda düzenlenmiştir.

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun (CMK) 286'ncı maddesinde temyizi kabil hükümler belirtilmiştir. Buna göre temyize tabi hükümler şu şekildedir;

- Bölge adliye mahkemesi ceza dairelerinin bozma dışında kalan hükümleri temyiz edilebilir.

- Ancak;

a) İlk derece mahkemelerinden verilen beş yıl veya daha az hapis cezaları ile miktarı ne olursa olsun adlî para cezalarına karşı istinaf başvurusunun esastan reddine dair bölge adliye mahkemesi kararları,

b) İlk derece mahkemelerinden verilen beş yıl veya daha az hapis cezalarını artırmayan bölge adliye mahkemesi kararları,

c) Hapis cezasından çevrilen seçenek yaptırımlara ilişkin ilk derece mahkemesi kararları ile ilgili olarak bölge adliye mahkemesince verilen; seçenek yaptırımlara ilişkin her türlü kararlar ve istinaf başvurusunun esastan reddine dair kararlar,

d) İlk defa bölge adliye mahkemesince verilen ve 272'nci maddenin üçüncü fıkrası kapsamı dışında kalan mahkûmiyet kararları hariç olmak üzere, ilk derece mahkemelerinin görevine giren ve kanunda üst sınırı iki yıla kadar (iki yıl dâhil) hapis cezasını gerektiren suçlar ve bunlara bağlı adlî para cezalarına ilişkin her türlü bölge adliye mahkemesi kararları,

e) Adlî para cezasını gerektiren suçlarda ilk derece mahkemelerinden verilen hükümlere ilişkin her türlü bölge adliye mahkemesi kararları,

f) Sadece eşya veya kazanç müsaderesine veya bunlara yer olmadığına ilişkin ilk derece mahkemesi kararları ile ilgili olarak istinaf başvurusunun esastan reddine dair kararları,

g) On yıl veya daha az hapis cezasını veya adlî para cezasını gerektiren suçlardan, ilk derece mahkemesince verilen beraat kararları ile ilgili olarak istinaf başvurusunun esastan reddine dair kararları,

h) Davanın düşmesine, ceza verilmesine yer olmadığına, güvenlik tedbirine ilişkin ilk derece mahkemesi kararları ile ilgili olarak bölge adliye mahkemesince verilen bu tür kararlar veya istinaf başvurusunun esastan reddine dair kararlar,

ı) Yukarıdaki bentlerde yer alan sınırlar içinde kalmak koşuluyla aynı hükümde, cezalardan ve kararlardan birden fazlasını içeren bölge adliye mahkemesi kararları,

Temyiz edilemez.

Kanunun aynı maddesine, Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair 17.10.2019 tarih ve 7188 sayılı Kanun'un[7] 29. maddesi ile yeni bir fıkra daha eklenmiştir. Eklenen fıkra ile yukarıda ikinci fıkrada belirtilen temyiz edilemeyecek kararlar kapsamında kalsa dahi bazı suçlar nedeniyle verilen bölge adliye mahkemesi ceza daireleri kararlarının temyiz edilebileceği belirtilmiştir. Buna göre;

a) Türk Ceza Kanunu'nda yer alan;
   1. Hakaret (madde 125, üçüncü fıkra),
   2. Halk arasında korku ve panik yaratmak amacıyla tehdit (madde 213),
   3. Suç işlemeye tahrik (madde 214),
   4. Suçu ve suçluyu övme (madde 215),
   5. Halkı kin ve düşmanlığa tahrik veya aşağılama (madde 216),
   6. Kanunlara uymamaya tahrik (madde 217),
   7. Cumhurbaşkanına hakaret (madde 299),
   8. Devletin egemenlik alametlerini aşağılama (madde 300),
   9. Türk Milletini, Türkiye Cumhuriyeti Devletini, Devletin kurum ve organlarını aşağılama (madde 301),
   10. Silâhlı örgüt (madde 314),
   11. Halkı askerlikten soğutma (madde 318), suçları,

b) Terörle Mücadele Kanunu'nun 6 ncı maddesinin ikinci ve dördüncü fıkrası ile 7 nci maddesinin ikinci fıkrasında yer alan suçlar,

---

7 Kanun Metni İçin Bakınız (bkz); 24 Ekim 2019 Tarih ve 30928 sayılı Resmi Gazete (R.G.).

c) Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nun 28 inci maddesinin birinci fıkrası, 31 inci maddesi ve 32'nci maddesinde yer alan suçlar,

hakkında temyiz kanun yolu açılmıştır.

CMK'nın geçici 5/f. maddesi ile de (7188 sayılı Kanun'un 31. maddesi ile CMK'ya eklenmiştir) bu maddenin uygulama yöntemi belirlenmiştir. Buna göre; "CMK'nın 286/3 fıkrasında yapılan düzenleme, bu maddenin yayımlandığı tarihten itibaren on beş gün içinde talep etmek koşuluyla aynı suçlarla ilgili olarak bölge adliye mahkemelerince verilmiş kesin nitelikteki kararlar hakkında da uygulanacağı" şeklindedir.

CMK'nın "Kanun Yollarına Başvurma Hakkı" başlıklı 260'ıncı maddesinden de anlaşılacağı üzere temyiz kanun yoluna; Cumhuriyet savcısı, şüpheli, sanık ve bu Kanun'a göre katılan sıfatını almış olanlar ile katılma isteği karara bağlanmamış, reddedilmiş veya katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar görmüş bulunanlar başvurabilecektir.

İkili yargı sisteminden vazgeçilerek İstinaf Mahkemeleri›nin kuruluşu ile üçlü bir yargı sistemini kabul eden ceza mevzuatımız kanun yolu uygulamasında da yeni bir anlayışı kabul etmiştir. CMK'nın 273. maddesine göre, taraflara herhangi bir gerekçe göstermeden istinaf kanun yoluna başvurabilme hakkı tanınmış iken Cumhuriyet savcısına bu hak tanınmayarak gerekçe gösterme zorunluluğu getirilmiştir. Yeni ceza usul mevzuatı, eski ceza usul mevzuatından (mülga 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usul Kanunu'nun 305. maddesi) farklı olarak resen temyiz tercihinden vazgeçerek, temyiz davasını açan ve sınırlayan temyiz istemlerinde temyiz sebeplerini gösterme zorunluluğunu (CMK 294/1) getirmiştir. Bu zorunluluğa aykırı şekilde verilmiş bir dilekçenin varlığı halinde CMK'nın 298. maddesi gereği; temyiz inceleme mercii, aynı süresi içinde temyiz başvurusunda bulunulmaması, hükmün temyiz edilemez olması ve temyiz edenin buna hakkının olmamasında olduğu gibi temyiz istemini reddeder. Bu usulü ret kararı Yargıtay kararında[8] belirtildiği üzere bir hak ihlali olarak kabul edilmemiştir.

[8] Yargıtay 3. Ceza Dairesi'nin 10.11.2021 tarih ve 2021/8335 Esas, 2021/9984 Karar sayılı ilamı, Karar metninin tümü için bkz. https://karararama.yargitay.gov.tr/, E.T.: 28.11.2021.

5271 sayılı CMK'nın 288. maddesinin "'temyiz, ancak hükmün hukuka aykırı olması nedenine dayanır. Bir hukuk kuralının uygulanmaması veya yanlış uygulanması hukuka aykırılıktır'", aynı Kanun'un 294. maddesinin "temyiz eden, hükmün neden dolayı bozulmasını istediğini temyiz başvurusunda göstermek zorundadır. Temyiz sebebi ancak hükmün hukuki yönüne ilişkin olabilir" ve aynı Kanun'un 301. maddesinin "Yargıtay, yalnız temyiz başvurusunda belirtilen hususlar ile temyiz istemi usule ilişkin noksanlardan kaynaklanmışsa, temyiz başvurusunda bunu belirten olaylar hakkında incelemeler yapar" şeklindeki düzenlemeler dikkate alındığında temyiz istemlerinin gerekçeli olması asıldır. Ancak, bu düzenlemeleri kendisine profesyonel hukuki yardım almayan ve hukuk mevzuatına hâkim olmayan bireyler hakkında uygulamak adil olmayan sonuçlar doğurabilir. Her ne kadar kanunu bilmemek mazeret sayılmaz ise de bireylerin hak arama hürriyetini kısıtlayabilecek sonuçlar doğurması muhtemeldir. Bu itibarla, bireyleri hak arama yolları hakkında yeterince bilgi sahibi yapmadan bu kuralı işletmek onarılmaz hak ihlallerine yol açabilir. Nasıl ki CMK'nın 264. maddesi gereği, kabul edilebilir bir başvuruda kanun yolunun veya merciin belirlenmesinde yanılma, başvuranın haklarını ortadan kaldırmadığı kabul edilerek, bir hakkın kullanılması garanti altına alınmak istenmiş ise, aynı şekilde CMK'nın 232/6 maddesi gereği hüküm fıkrasında kanun yollarına başvurma hakkı olup olmadığının gösterilmek zorunda olması ve CMK'nın 295 maddeleri dikkate alınarak; tefhimle kararı öğrenenlere sözlü olarak ve zapta geçirilerek, tebliğ ile kararı alanlara meşruhatlı davetiye ile hak ihlallerinin önüne geçilebilir. Bu itibarla, bu aşamada Cumhuriyet savcılarının ve avukatların temyiz istemlerinde bunu aramak daha adil olabileceği gibi hak ihlallerini minimize etmesine ve yargının hızlanmasına da katkısı olacaktır. Hukuk eğitimi almamış ya da alamamış bireylerin adalete erişimleri engellenmemiş olacaktır.

2- Hukuk Devleti İlkesi Yönünden

"Yönetilenlere hukuk güvenliğini sağlayan devlet düzeni"[9], "bir devletin kuruluş veya işleyişinin hukuk kurallarına bağlı olması"[10]

[9] Şeref Gözübüyük, Anayasa Hukuku, 19. Bası, Turhan Kitapevi, Ankara, 2013, s.167.

[10] Hasan Tahsin Fendoğlu, Anayasa Hukuku, Yetkin Basımevi, Ankara, 2015, s.483.

veya en yalın anlatımıyla; "vatandaşların hukuki güvenlik içinde bulundukları, devletin eylem ve işlemlerinin hukuk kurallarına bağlı olduğu bir sistemi anlatan"[11] hukuk devleti niteliği gereği hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerini içerisinde barındırmaktadır.

"Bir hukuk devletinde, bireyler kendilerine uygulanacak hukuk kurallarının neler olduğunu önceden bilme ve kendi davranışlarını onlara göre ayarlayabilme imkânına sahip olmalıdır. Aksi takdirde, bireyler kendilerini hukuk güvenliği içerisinde hissetmezler. Bugün hukuka uygun yaptıkları bir faaliyet, yarın kabul edilen bir kanun veya düzenleyici işlem nedeniyle hukuka aykırı hale gelebiliyorsa, bireylerin hukuk güvenliği sarsılır".[12] Bu itibarla, hukuki güvenlik ilkesi hukuk devletinin doğal bir sonucu ve gereğidir.

Hukuk devletinin ve hukuk toplumunun bir unsuru olan öngörülebilirlik; "bireyin, yürürlüğe konulacak olan hukuk normlarının nasıl bir içeriğe sahip olacağını önceden tahmin etmesini değil, yürürlükte bulunan hukuk normlarını bilmesini ifade eder".[13] Sonradan yapılacak değişiklikleri tahmin etmesi beklenemez. Yürürlükte olan yasal mevzuat çerçevesinde haklarını araması ve koruması beklenir. Davranışlarını yürürlükteki düzenlemelere göre şekillendirir.

Anayasa Mahkemesi verdiği bir kararda[14] bu kavramları şu şekilde tanımlamaya çalışmıştır;

Hukuki güvenlik ile belirlilik ilkeleri, hukuk devletinin önkoşullarındandır. Kişilerin hukuki güvenliğini sağlamayı amaçlayan hukuki güvenlik ilkesi, hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar. Belirlilik ilkesi ise, yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olma-

11 Ergun Özbudun, Türk Anayasa Hukuku, 12. Bası, Yetkin Basımevi, Ankara, 2011, s. 123.

12 Kemal Gözler, Türk Anayasa Hukuku Dersleri, 14. Bası, Ekin Basım Yayım Dağıtım, Bursa 2013, s. 87.

13 Abdullah Sezer, Emrah Kırıt, Oya Boyar, Hukuk Devleti, 1. Bası, Atra Matbaacılık, İstanbul, 2013, s.59.

14 Anayasa Mahkemesi Kararı için Bakınız; https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2012/1035, E.T.: 01.11.2021.

sını, ayrıca kamu otoritelerinin keyfi uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesini ifade etmektedir. Belirlilik ilkesi, yalnızca yasal belirliliği değil, daha geniş anlamda hukuki belirliliği de ifade etmektedir. Erişilebilir, bilinebilir ve öngörülebilir gibi niteliksel gerekliliklerı karşılaması koşuluyla yasalar, mahkeme içtihatları ve yürütmenin düzenleyici işlemleri ile de hukuki belirlilik sağlanabilir. Asıl olan muhtemel muhataplarının mevcut şartlar altında belirli bir işlemin ne tür sonuçlar doğurabileceğini öngörmelerini mümkün kılacak bir normun varlığıdır.

Anayasa mahkemesi bir başka kararında ise 'öngörülebilirlik' çerçevesinde hukuki güvenlik ilkesini[15] şu şekilde açıklamaya çalışmıştır;

Hukuki güvenlik ilkesi "*öngörülebilirliği*" sağlayan işleviyle hukuk devletinin ayrılmaz bir parçası olarak, bireylere hem devlet hem de toplumun diğer üyeleri karşısında "*ilkesel*", "*kurumsal*" ve "*işlevsel*" güvenceleri birlikte sağlar. Bu ilke çerçevesinde; bir hukuk devletinde devletin tüm işlem ve eylemlerinin hukuka uygun olmasının mevcut normlarla kural altına alınması "*ilkesel*" korumayı oluştururken, söz konusu bu normların mahkemelerce uygulanarak hukuksal uyuşmazlıkların çözülmesi ise "*kurumsal*" güvence olarak kabul edilir. Diğer taraftan hukuksal uyuşmazlıkları kesin olarak çözen mahkeme kararlarının kamu otoritelerince yerine getirilmesi "*işlevsel*" güvenceyi oluşturur.

Ayrıca; bireyler Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin (AHİS) 6. maddesi ile Anayasanın 36. maddesinde yer alan adil yargılanma hakkına sahiptir.

Bu kurallar çerçevesinde konu incelendiğinde; bireyler hukuk güvenliğinin bir sonucu olarak adil yargılanma hakkına sahiptirler. Önceden belirlenmiş usul ve ceza hukuku prensiplerinin kendilerine uygulanmasını isterler. Suçun işlenmesinden sonra getirilen aleyhe düzenlemelerin uygulanmasını istemezler. Hukuk devletinin bir gereği olarak öngörülebilirlilik ve belirlilikte bunu gerektirir. Bu bağlamda, 7188 sayılı Kanun ile belli suçlar yönünden getirilen düzenlemenin sanık aleyhine temyiz hakkının kabulü şeklinde yorumlanması bu

15 Anayasa Mahkemesi Kararı için bakınız; https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2013/1752, E.T.:01.11.2021

belirlilik ve öngörülebilirlik ilkesinin ihlali demektir. Zira belli suçlar yönünden, önceden belli ceza ve ceza usul hükümleri çerçevesinde ilk derece mahkemesi tarafından yargılaması yapılan sanık hakkında verilen hüküm istinaf incelemesi sonucu kesinleşmiştir. Bu kesinleşmeden sonra sanıklar normal yaşamlarına devam ederken bir kanun değişikliği ile yeniden sanık konumuna düşmektedirler. Çünkü sonradan yapılan yasal değişiklikle haklarında belli suçlar yönünden verilen kesin hükümler hakkında temyiz kanun yolu açılarak bu kesinlikleri kaldırılmıştır. Askıda bir hüküm haline getirilmiştir.

Örneğin, kamu görevlisine hakaret veya suç işlemeye tahrik suçlarından ilk derece mahkemesinde yargılanan bir sanık hakkında verilen beraat hükmü istinaf incelemesinden geçerek kesinleşmiş olsun. Beraat hükmü, niteliği gereği temyizi kabil kararlardan olmaması nedeni ile temyiz edilemediğinden kesinleşir. Buraya kadar yapılan yargılama ve süreç hukuk güvenliğinin bir unsuru olan öngörülebilirlik ve belirlilik ilkeleri çerçevesinde gerçekleşmiştir. Sanık önceden öngördüğü belirlenmiş kurallar çerçevesinde ilk derece mahkemesinde ve İstinaf Mahkemesi'nde yargılanıp beraat ettiğinden sanıklık statüsü sona ermiştir. Sanık, belirlilik ilkesi gereği mevcut yasal düzenlemelere göre yasal kanuni yolların; istinaf incelemesinin neticelenmesi ile bittiğini bilmektedir. Yani, hukuksal uyuşmazlıkları kesin olarak çözen mahkeme kararlarının kamu otoritelerince yerine getirilmesi olarak adlandırılan i*şlevsel* güvenceye itibar etmiştir. Sanığın bu güvenceye rağmen hükmün kesinleşmesi sonrası yapılan yasal değişiklikle verilen kesin hükümlere (belli suçlar yönünden) karşı temyiz yolunun açılması ile sona eren sanıklık statüsü yeniden canlanmıştır. Sanık aleyhine katılan ya da Cumhuriyet savcısının temyizi ile bu canlanma oluşmaktadır. Yargılandığı dönemdeki yasalarda bu hükümlerin temyiz edilemeyeceğini bilen sanığın, yeni oluşan bu durumu bilmesi veya öngörmesi beklenmemelidir. Bu itibarla, yargılandığı dönemde var olmayan temyiz kanun yolunun yasal bir değişiklikle sonradan açılması belirlilik ve öngörülebilirlik ilkesini içinde barındıran hukuki güvenlik ilkesine ve dolayısı ile hukuk devleti ilkesine aykırıdır. Ayrıca, bu bağlamda adil yargılanma hakkının da ihlalidir.

Ayrıca, sanık hakkında ilk derece mahkemesince verilen mahkûmiyet kararının istinaf incelemesi sonucu kesinleşmesi sonrasında yapılan yasal değişiklikle temyiz kanun yolu açıldığında sanık

lehine sanığın kendisi veya Cumhuriyet savcısının temyizi üzerine Yargıtay tarafından verilen bozma kararı sonrasında yapılacak yargılama sonucunda verilen yeni hükümde CMK'nın 283. maddesi gereği önceki hükümle belirlenmiş olan cezadan daha ağır olamaz. Çünkü aleyhe değiştirme yasağının ceza yargılamasındaki en önemli fonksiyonu, sanığın daha ağır ceza almaktan korkmadan kanun yoluna başvurmasını sağlamak, hak arama ve suçsuzluğunu ispat etme yönündeki çabasına güvence oluşturmaktır. Bu nedenle aleyhe değiştirme yasağı Anayasa'nın 36. maddesi ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 6. maddesinde belirtilen adil yargılanma hakkının da doğal bir neticesidir.

3- Ceza Usul Hükümlerinin Zaman Bakımından Uygulanması Yönünden

3.1- Genel Açıklama

Ceza hukukunda, devletin, bir insan hakkı olarak göz önüne almak zorunda olduğu kanunilik ilkesi; ceza muhakemesinin de kanuniliğini zorunlu kılmaktadır.[16]

Bunun doğal bir sonucu olarak, "kanunların yürürlüğü, yani, kuralına uygun olarak hukuk düzeninde varlık, geçerlilik kazanması, kanunun, zaman bakımından sınırının çizilmesidir. Kanun, ileriye yürür, geçmişe yürümez. Kanun, kendinden önce yürürlükte olan kanunun düzenlediği fiillere ve ilişkilere uygulanmaz".[17]

Bu bağlamda, "Bir normun uygulanabilmesi için salt yürürlülük ve geçerlilik açısından değerlendirme yetmez. Zaman bakımından uygulanırlılık da aranır".[18] "Zaman bakımından uygulama, bir ülkedeki yargılama yasalarında değişiklik yapıldığı zaman, yargılaması yapılmak gereken ve eski yasa zamanında ortaya çıkan uyuşmazlıklar için

16 Zeki Hafızoğulları, Ezgi Aygün Eşitli, Özgür Küçüktaşdemir, a.g.e., s. 510.

17 Zeki Hafızoğulları, Ezgi Aygün Eşitli, Özgür Küçüktaşdemir, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Bağlamında Ceza ve Ceza Muhakemesi Kanunlarının Zaman Yönünden Sınırı, http://hukuk2.baskent.edu.tr/dergi/arsiv/sayi-1/1.zekihaf%C4%B1zo%C4%9Fullar%C4%B1.pdf, E.T.: 01.11.2021, s.508.

18 Feridun Yenisey, Ayşe Nuhoğlu, Ceza Muhakemesi Hukuku, 5. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2017, s.95.

ya da eski yasaya göre yargılaması süren uyuşmazlıklar için hangi yasanın, daha açık deyiş ile bunlar hakkında yeni yasanın mı yoksa eski yasanın mı uygulanması gerektiği sorunudur".[19] Bu sorun ceza muhakemesine ilişkin kuralların sonradan değiştirilmesi halinde karşımıza çıkmaktadır. Eğer herhangi bir değişiklik yapılmamış ise herhangi bir sorun karşımıza çıkmayacaktır. Bu halde yürürlükte olan ceza muhakemesi kuralları işlevselliğini koruyacaktır.

Ceza usul hükümlerinin zaman bakımından uygulanması konusunda üç ihtimal söz konusudur. Bunlar; hemen uygulama ile değişikliğin geçmişe veya ileriye yürümesidir. "Eylemlere ve işlemlere, o sırada yürürlülükte olan hukuk kuralının uygulanmasına hemen (derhal) uygulama, daha sonra yürürlüğe giren hukuk kuralının uygulanmasına ise geçmişe yürüme denir. Eylem ve işlemlere, bu eylem ve işlemlerden önce yürürlülükte bulunmuş ve bugün artık ortadan kalkmış bir hukuk kuralının uygulanmasına ise ileriye yürüme denir".[20]

3.2- Ceza Muhakemesinde Hâkim Olan Genel İlke

"Ceza Muhakemesinde derhal uygulama ilkesi geçerlidir. Bu kural uygulanırken ilgilinin lehine veya aleyhine olduğu araştırılmaz. Buna göre, her muhakeme işlemi, işlemin yapıldığı tarihte yürürlükte olan kurallara göre yerine getirilir. Böylece eski kanun zamanında tamamlanmış ceza muhakemesi işlemleri geçerliliğini korur."[21]

"Bir usul işlemine o sırada yürürlükte bulunan hukuk kuralının uygulanması"[22] demek olan ve Ceza Muhakemesinde hâkim olan derhal uygulama ilkesi; "yeni kanunun eski kanundan daha mükemmel olması, ülkede aynı anda birden fazla kanunun uygulanmaması ve kanunların yürürlükte bulundukları süre içinde düzenledikleri alanlar-

---

19 Erdener Yurtcan, Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK) Şerhi, 6. Bası, Adalet Yayınevi, Ankara, 2013, s.26.

20 Bahri Öztürk, Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, 12. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2018, s.38.

21 Cumhur Şahin, Ceza Muhakemesi Hukuku -I-, 5. Bası, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2014, s. 57-58.

22 Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 09/09/ 2021 Tarih, 2020/250 Esas, 2021/374 Karar Sayılı İlamı, İlamın Tam Metni İçin Bkz.; ttps://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/pf/sorgula.xhtml, E.T.:11.04.2022.

da uygulanacağı görüşüne dayanmaktadır".[23] Bunun doğal bir soncu olarak iyi olmadığı kabul edilerek kaldırılan bir kuralın ileriye yürütülerek uygulanması kabul edilemez.

"Uygulanacak kanunun kişilerin lehine veya aleyhine olmasının önemi yoktur. Eylemin işlendiği tarihte yürürlükte olan ceza muhakemesi kanunu kişinin daha lehine olsa bile yeni kanun uygulanır. Bu sonuç ceza yargılaması normlarının hemen uygulanmasının en önemli sonuçlarından olan ve onu ceza hukuku normlarından ayıran bir hususdur. İstisnalar hariç, bu kural nedeniyle sonradan yürürlüğe giren normun lehe ya da aleyhe olmasının, onun uygulanabilirliğine herhangi bir etkisi olmaz".[24]

Pozitif hukukumuz açısından konuyu ele alacak olursak; 5320 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun Uygulama Şekli Hakkında Kanun'un 4. maddesinde Ceza Usul Kanunu'nun zaman bakımından uygulaması ele alınmıştır. Anılan madde; "Ceza Muhakemesi Kanunu, yürürlüğe girdiği tarihten itibaren, aşağıdaki maddelerin hükümleri saklı kalmak üzere, kesin hükme bağlanmış olanlar hariç, görülmekte olan bütün soruşturma ve kovuşturmalarda uygulanır. Ancak, Ceza Muhakemesi Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden önce soruşturma ve kovuşturma evrelerinde yapılmış işlem ve kararlar hukuki geçerliliklerini sürdürürler" hükmünü içermektedir.

Madde metninde de anlaşılacağı üzere, Ceza Muhakemesi Kanunu derhal uygulama ilkesini benimsemiştir. Böylelikle Ceza Muhakemesi Kanunu, yürürlüğe girdiği tarihten itibaren görülmekte olan bütün soruşturma ve kovuşturmalarda uygulanacaktır.

Belirtmek gerekir ki ceza usul kurallarındaki değişiklikler kural olarak suçun veya cezanın varlığına ya da yokluğuna ilişkin olmadığından derhal uygulama ilkesi gereği getirilen değişikliğin lehe veya aleyhe olup olmadığına bakılmaz.

Derhal uygulama ilkesinin sonuçları kesinleşmemiş veya kesinleşmiş kararlar yönünden birbirinden farklılık gösterebilir.

---

23 Yener Ünver, Hakan Hakeri, Ceza Muhaemesi Hukuku, 16. Bası, Adalet Yayınevi, Ankara, 2019, s. 112.

24 Yener Ünver, Hakan Hakeri, a.g.e., s.114.

3.2.1- Kesinleşmemiş Kararlar Yönünden Derhal Uygulama İlkesi

Kesinleşmemiş kararların, henüz tamamlanmamış işlemlerde derhal uygulanırlılık ilkesi geçerli olduğundan tamamlanmış işlemlerin tekrarı veya yenilenmesi gerekmez. Yani "önceki norm zamanında kesinleşmiş olan kararlara yeni normun bir etkisi olamayacağı, henüz yapılmasına başlanmamış veya başlanmakla birlikte henüz sonuçlandırılmamış işlemlerde uygulanacağıdır".[25]

5320 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun Uygulama Şekli Hakkında Kanun'un 4. maddesine göre derhal uygulama kuralının bir sonucu olarak; Ceza Muhakemesi Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden önce soruşturma ve kovuşturma evrelerinde yapılmış işlem ve kararlar hukuki geçerliliklerini sürdürürler. Ceza muhakemesinde asıl olan işlem veya işlemlerin yapıldığı tarihteki normlara tabi olmasıdır. Yasal değişiklikten itibaren yeni yasaya göre soruşturma veya kovuşturma yürütülecek, değişiklik öncesi yapılmış tanık dinleme, bilirkişi raporunun alınması, müzekkere cevapları gibi usulü işlemler geçerliliklerini koruyacaktır. Örneğin, işlendiği tarihte hakaret veya mala zarar verme suçları gibi takibi şikâyete bağlı olan suçlar hakkında, yeni yapılan yasa değişikliği ile şikâyet koşulu kaldırılır ise, suçun takibini kolaylaştıran sanığın aleyhine olan bu yeni düzenleme uygulama alanı bulur ve eğer şikâyet süresi henüz dolmamışsa Cumhuriyet savcılığı resen soruşturma başlatır.

Öte yandan ceza muhakemesinde lehe düzenlemeler geçmişe de yürür. Örneğin, suçun işlendiği zaman ceza muhakemesi sisteminde yer almayan uzlaşma kurumu devreye girdikten sonra derhal uygulama ilkesi çerçevesinde yargılamanın her safhasında (kanun yolları safhası dahil) taraflara uzlaşma hükümleri tatbik edilecektir. Ancak, yeni yasa gereği uzlaşma hükümleri uygulanırken eski yasa zamanında toplanan deliller (tanık beyanları, bilirkişi beyanları, taraf beyanları, HTS kayıtları, keşif gibi) geçerliliklerini koruyacak ve tekrarlanmayacaktır.

Yargıtay uygulaması da genel olarak derhal uygulama yönündedir. Bir kararında[26] bu durum şöyle ifade edilmiştir; zaman bakımın-

---

25 Yener Ünver, Hakan Hakeri, a.g.e., s.114.

26 Yargıtay Kararı için Bakınız; Yargıtay 4. Ceza Dairesi'nin 01/06/2017 tarih, 2017/17934 E., 2017/16512 K. sayılı İlamı,

dan uygulanmasında kural, kanunda aksi açıkça düzenlenmedikçe "derhal uygulama" ilkesidir. Bu ilke uyarınca usul işlemleri, yapıldıkları sırada yürürlükte bulunan yargılama kanunu hükümlerine tâbidir. O halde, ceza yargılaması sırasında kanunda bir değişiklik yapıldığında ya da dayanılan usul hükmüne ilişkin kanunun Anayasa Mahkemesi'nce iptal edilmesi durumunda, yeni kanun veya iptal sonucunda ortaya çıkan usul prosedürü hemen uygulanmalıdır. Ancak, 5320 sayılı Kanun'un 4/2. maddesinde de ifade edilen bu durum, önceki kanunun yürürlükte olduğu dönemde, o kanuna uygun biçimde yapılmış işlemlerin geçersizliği sonucunu doğurmayacağı gibi yenilenmesini de gerektirmez.

3.2.2- Kesinleşmiş Kararlar Yönünden Derhal Uygulama İlkesi

5320 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun Uygulama Şekli Hakkında Kanun'un 4. maddesinde; '"kesin hükme bağlanmış olanlar hariç" ibaresi yer almaktadır. Buna göre, ilk derece mahkemesince verilen bir hüküm istinaf ve temyiz incelemesinden geçip kesin hüküm halini aldıktan sonra usul hükümlerinde yapılacak değişikliklerin bu kesinleşmiş hükümlere uygulanmamasıdır.

Bu itibarla, kanunda açıkça belirtilmediği sürece kesinleşmiş hükümler hakkında derhal uygulama ilkesi geçerli olmaz. Kanun koyucu derhal uygulama ilkesine 7188 sayılı Kanun ile CMK'ya eklenen geçici 5/f. maddesinde olduğu gibi bir istisna getirmediği müddetçe kesinleşmiş hükümler hakkında geçmişe yürüme söz konusu olmaz.

Bir başka ifade ile, "yargılama yasalarının yürürlüğü ve hemen uygulama ilkesi konusunda değerlendirme yaparken, yargılamanın tamamlanmış olup olmadığına dikkat edilmelidir. Yeni yasa yürürlüğe girdikten sonra tüm olaylara ve yargılamalara uygulanabilecektir. Ancak, eski yasa zamanında kesinleşmiş ve kesin hüküm kuvveti kazanmış kararlara etki yapmayacaktır. Böyle bir sonucun kabul edilmesi hukukun ve kesin hükmün otoritesini zedelerdi. Bu bakımdan eski yasaya göre kesinlik kazanmış durumlar bu kesinliklerini koruyacaklardır. Örneğin, eski yasa zamanında temyiz olunmadığı için ya da mahkemenin son kararı vermesiyle kesin olan kararlara karşı, yeni

https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/pf/sorgula.xhtml, E.T.:02/11/2021.

yasa bir kanun yolu kabul etmiş olsa dahi bu türden kararlar için bu yola başvurulamaz".[27]

3.2.3- Derhal Uygulama İlkesinin İstisnaları

Usul Kanunlarında yapılan değişiklikler, kanun yürürlüğe girdikten sonra yapılacak işlemler hakkında uygulanacak olup maddi ceza hukuku kurallarının aksine geçmişe yürüyemeyecektir.

Ancak yeni getirilen ceza muhakemesine ilişkin düzenlemelerin derhal uygulanması her zaman adaletli sonuçlar ortaya çıkarmaz. Bazen adaletsiz sonuçların ortaya çıkmasına da sebep olabilir. Örneğin, CMK'nın 101. maddesine göre; ""kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin ve bir tutuklama nedeninin bulunması halinde, şüpheli veya sanık hakkında tutuklama kararı verilebileceği" belirtilmiştir. Yine aynı maddeye göre, katalog halinde sayılan belli suçlar yönünden; "somut delillere dayanan kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı halinde, tutuklama nedeni var sayılabileceği" belirtilmiştir. Katalog halinde sayılan bu suçlar arasında mala zarar verme ve hakaret suçları yer almamaktadır. İşlendiği tarihte bu katalog suçlarının arasında yer almayan hakaret veya mala zarar verme suçundan hakkında soruşturma ya da kovuşturma devam eden sanığın tutuklanmasına karar verilmez. Ceza Muhakemesi Kanunu'nun bu maddesinde yapılan bir değişiklikle sanığın veya şüphelinin aleyhine olacak şekilde katalog suçların arasına hakaret veya mala zarar verme suçlarının eklenmesi hallerinde sanığın ya da şüphelinin tutuklanmasına karar verilmesi adaletsiz sonuçlar ortaya çıkaracaktır. Çünkü, sanığın veya şüphelinin temel haklarından kişi hürriyeti ve güvenliği ihlal edilmiş olacaktır. Bu itibarla, temel hak ve hürriyetleri doğrudan doğruya sınırlandıran ceza muhakemesi kurallarındaki değişiklikler derhal uygulanma prensibinin istisnalarından birisi olarak kabul edilmelidir. Aksi durum, Anayasa'nın 13. maddesinde düzenlenen temel hak ve hürriyetlerin kanunla sınırlandırılması (kanunilik ilkesi) ilkesine ve AHİS'in 7. maddesine aykırılık oluşturur.

7188 sayılı Kanun ile CMK'ya eklenen geçici 5/f. maddesinde olduğu gibi derhal uygulama ilkesine kanun koyucu bir istisna getirebilir.

---

27 Erdener Yurtcan, a.g.e., s. 29.

3.3- Geçmişe Yürümezlik

Hukukta genel kural, getirilen yeni düzenlemeler, yayımlanmalarından sonraki olaylara ve durumlara uygulanırlar. Ancak yasalardaki geçici hükümler buna istisna oluşturabilmektedir.

Geçici kanunlar; "belirli bir olayın sona ermesine kadar çıkarılan kanunlardır".[28] Anayasa Mahkemesi bir kararında; "geçici maddeler, genellikle geçiş dönemlerine ilişkin işlemlerin uygulama yöntemini ve kapsamını gösteren ayrık hükümleri içerirler. Hukukta genel kural olarak, yasalar, yayımlanmalarından sonraki olaylara ve durumlara uygulanırlar. Bu ilkenin en çarpıcı ayrıklığı, yasalardaki geçici kurallardır. Bu nedenle yasaların geçici maddeleri ile esas maddeleri arasında farklılık varsa, özel niteliği nedeniyle, geçici maddeler esas maddeden önce uygulanırlar. Çünkü yasa koyucu, kuralın ayrıklığında kamu yararı görmüştür".[29] diye belirtmesinden de anlaşılacağı üzere; genellikle geçiş dönemlerindeki uygulama yöntemini ve kapsamını gösteren geçici maddeler asıl maddelerle aynı değer ve etkiye sahiptirler. Geçmişe veya geleceğe yönelik çeşitli hak ve ayrıcalıklar öngörebilirler.

Diğer taraftan ceza muhakemesi hukukunda genel kural kanunilik ilkesi olmakla beraber, muhakeme normları bakımından derhal uygulanırlık söz konusu olduğundan, failin daha lehine olan muhakeme kuralının geçmişe yürümesi mümkün değildir.

7188 sayılı Kanun ile CMK'nın 286/3 maddesine yapılan ekleme ile yeni bir usul kuralı ihdas ederek o andan itibaren yapılacak işlemlerde geçerli olacağını kabul etmiştir. Ancak aynı düzenlemeye eklenen geçici 5/f. maddesi ile geçmişe uygulanmazlıkla ilgili düzenlemeye istisna getirerek kesinleşmiş hükümler açısında da hukuki sonuç doğurduğu kabul edilmiştir.

Böylelikle getirilen yeni usulü değişiklikler belli süreler dahilinde geçmişe yürür hale getirilmiştir.

---

28 Muhammed Emre Tulay, Kanunilik İlkesi Işığında Ceza Hukuku Kurallarının Zaman Bakımından Uygulanması ve Delil Elde Etme Yöntemlerinde Zaman Bakımından Uygulanma Sorunu, s.2729. Makalenin Tamamı için Bkz.; https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/373432, E.T.: 11.04.2022.

29 Anayasa Mahkemesi'nin 15.06.2000 Tarih ve 2000/37 Esas, 2000/14 Karar sayılı ilamı için Bkz.; https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/2000/14?EsasNo=2000%2F37&KararNo=2000%2F14, E.T.:11.04.2022.

Örneğin, işlendiği dönemde uzlaşmaya tabi olmayan bir suçun sonradan yapılan bir değişiklikle uzlaşmaya tabi hale getirilmesi halinde yargılama safahatı bitene kadar sanığın lehine olan uzlaşma hükümleri uygulanmak zorundadır. Bir "onarıcı adalet yöntemi olan uzlaştırma"[30] kurumu Yargıtay uygulamasında karma nitelikte bir kurum kabul edildiğinden kesinleşme olsa hatta mahkûmiyet hükmü infaz edilmiş olsa dahi uzlaştırma işlemlerinin uygulanması mümkün kabul ediliyor, bir başka deyişle ceza muhakemesi normlarından farklı olarak lehe kanun geriye yürüyor. Yine aynı örnekten hareketle yasal değişiklikle uzlaştırmaya tabi bir suç uzlaştırma kapsamından çıkarılması halinde ise, aleyhe bir durum söz konusu olduğundan aynı maddi ceza hukukunda olduğu gibi bunun geriye yürümesi mümkün olmuyor. Bu itibarla, ne zaman ki bir düzenleme kişi özgürlüklerini sınırlandırıcı nitelik gösterir, bu durumda hukuk devleti ilkesi ile temel insan hakları devreye girer. Kaldı ki kanunilik ilkesi de buna müsaade etmez. Bu bağlamda, yeni düzenlemenin sanık aleyhine sonuç doğuracak şekilde geriye yürümemesi bu hak ve ilkelerin de bir gereği olmaktadır.

CMK 286/3. maddesi ile temyiz kanun yolunun belli suçlar hakkında açılması esaslı nitelikte bir usul işlemidir. CMK'nın geçici 5/f. maddesi ile getirilen geriye yürümenin sanık aleyhine de hukuki sonuç doğurması ihtimali vardır.

Geçici maddelerin varlık sebepleri, etki ve değeri, kanunilik ilkesi ve Anayasa Mahkemesi'nin kararı birlikte değerlendirildiğinde; bireylerin özgürlüklerini kısıtlayan aleyhe düzenlemelerin geriye yürümemesi lehine düzenlemelerin ise belli süreler dahilinde geriye yürümesi hem daha hukuki olacak ve hem de Anayasa'nın ruhuna daha uygun olacaktır. Zira Geçici 5/f. maddesi ile de murad edilen sanığın aleyhine sonuç doğuracak uygulamalar değil lehine sonuç doğuracak uygulamaların geriye yürümesidir. Anayasa Mahkemesi de benzeri bir durumda, yeni getirilen usulü düzenlemelerin geçmişe yürüyerek sanık aleyhine hukuki sonuç doğurmasını Anayasa'ya aykırı bulmuştur.[31]

---

30 Olgun Değirmenci, Onarıcı Adalet Uygulaması Olarak Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021, s.91.

31 Anayasa Mahkemesi'nin 26.01.2022 tarih ve 2021/48 Esas, 2022/7 Karar sayılı İlamı, İlam Metni için Bkz.; 14.04.2022 Tarih ve 31809 sayılı Resmî Gazete ve https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/04/20220414-7.pdf, E.T.: 15.04.2022

3.4- Değerlendirme

Bu açıklamalar çerçevesinde çalışma konumuzu değerlendirdiğimizde; ceza muhakemesinde sonradan meydana getirilen değişiklikler, derhal uygulama ilkesi çerçevesinde halen devam etmekte olan soruşturma ve kovuşturma işlemleri hakkında tatbik edilebilir. Kesinleşmiş hükümler hakkında uygulanamaz. Temel hak ve hürriyetleri doğrudan doğruya sınırlandıran ceza muhakemesi kurallarındaki değişiklikler derhal uygulanma prensibinin istisnalarından birisi olarak kabul edilmelidir.

Kesinleşmiş hükümler yönünden sanık aleyhine katılan veya Cumhuriyet savcısı tarafından temyiz kanun yoluna başvuru hakkının verilmesi ceza yargılamasında genel kabul gören geçmişe yürümezlik kuralının ihlali anlamını taşımalıdır. Aksi düşünce yukarıda belirtildiği gibi her bir değişiklik sonrası kişinin sanıklık statüsü yeniden canlanacağı için, bu kişinin ömür boyu sanık statüsünde kalması sonucunu doğuracaktır. Hukuki kaosa neden olacak ve hukuka güveni sarsacaktır.

Yine, 5320 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun Uygulama Şekli Hakkında Kanun'un 4. maddesinde belirtilen; '"kesin hükme bağlanmış olanlar hariç"" ibaresinden de anlaşılacağı üzere getirilen usulü değişiklikler kesinleşmiş hükümler hakkında uygulanmaz. Bu itibarla; hakkında kesinleşmiş bir hüküm bulanan sanığın eylemi hakkında sonradan temyiz kanun yolunun açılması halinde katılan veya Cumhuriyet savcısı sanık aleyhine temyiz kanunu yoluna başvuramaz. Aksinin kabulü, adaletli ve hukuki bir çıkarım olmayacağı gibi ceza muhakemesinin zaman bakımından uygulama sınırlarının dışına çıkılması sonucunu doğuracaktır.

Kesinleşmemiş kararlar yönünden derhal uygulanırlılık ilkesi geçerli olmakla birlikte, yukarıda belirtilen tutuklama örneğinde olduğu gibi kişilerin aleyhine sonuç doğuracak şekilde bu ilkenin uygulanması mutlak olmamalıdır. Temel hak ve hürriyetleri doğrudan doğruya ilgilendiren soruşturma ya da kovuşturma usulünde değişiklikler yapıldığında, sanık lehine olan değişikliklerin, geçmişte yapılmış bitmiş, ancak sonuçları halen devam etmekte olan işlemler yönünden de etki doğurması daha adil ve hukuki olacaktır. Zira, ceza muhakemesi bir yol, bu yolda yürüyüşün kurallarını baştan koyan, kişilerin temel hak

ve özgürlüklerinin nasıl sınırlanacağını, müdahalenin sınırlarını, koşullarını koyan hükümlerdir. Adil yargılamanın temel kuralı muhakeme sürecine önceden sınırları belirlenmiş kuralları uygulamak, bu kuralların değiştirip yerine yeni kurallar koymamak ve muhakeme dışındaki kuralları getirip sonradan muhakeme sürecine dahil etmemektir.

4- Kesin Hüküm Yönünden

"Katileşmiş hüküm veya kaziyeyi muhkem denilen kesin hükmün anlamı; hukuksal ihtilafların belli bir noktada bir yargı organı tarafından kesilip atılmasıdır. Kesin hüküm, bir hukuk devletinin en sağlam dayanağı ve hakikat olarak kabul edilir".[32] Hukuk devletinin bir gereği olarak kesin hüküm sadece davanın taraflarını değil üçüncü kişileri ve devleti de bağlar. Zira bir noktadan sonra verilen hükmün tartışılmadan kabul edilerek uyulması ve uygulanması toplumsal bir ihtiyaçtır.[33]

Yerel mahkemeler tarafından verilen kararlar her zaman taraflar arasındaki mevcut uyuşmazlığı çözerler. Varılan sonucun adaletli olup olmadığı tartışmaya açıktır. "Bu nedenle modern hukukta kanun koyucular kabul ettikleri kurallarla, sözü edilen hükümleri ikinci bir aşamada yeniden ele alınmalarını kabul etmişlerdir. Bu aşama kanun yolu aşamasıdır. Bu demektir ki esas mahkemesi tarafından verilen hükümler belli süreler içinde ikinci defa incelenecek ve bunların doğrulukları, bir diğer deyişle, bu hükümlerin gerçeğe ve hukuka uygun olup olmadıkları anlaşılacaktır. Bu ikinci aşamadaki faaliyet de sonuçlandıktan sonra veya cezai uyuşmazlığın taraflarınca, verilen hükmün ikinci aşamada incelenmesi istenmediği takdirde, cezai uyuşmazlığı çözen hüküm kesinleşmiş olacaktır. Bir diğer deyişle, yargılaması yapılan ceza uyuşmazlığının konusunu teşkil eden eylem hakkında verilen hüküm kesin hüküm teşkil etmektedir".[34]

"Somut bir vakıayla ilgili olarak belli bir kişi hakkında bir soruşturma veya kovuşturma başlatılmış ise, aynı şahıs hakkında aynı fiil-

---

32 Yener Ünver, Hakan Hakeri, a.g.e., s.684.

33 Günal Kurşun, Ceza Muhakemesinde Hüküm, 1. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2016, s.82.

34 Erdener Yurtacan, Ceza Yargılaması Hukuku, 15. Bası, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018, s.603-604.

den dolayı ayrıca soruşturma veya kovuşturma yapılamayacağını ifade eden *nonbis in dem*[35] ilkesinin doğal sonucu gereği bir fiil nedeniyle hakkında yargılaması yapılıp kesin hükme bağlanan sanığın yeniden yargılaması yapılamaz. Birey, yeniden sanık veya şüpheli konumuna getirilemez. Bir suçun işlenmesinden dolayı birey ömür boyu sanık olarak kabul edilmemiştir.

Ülkemizin de taraf olduğu AHİS'nin İnsan Haklarının ve Temel Özgürlüklerinin Korunmasına İlişkin Sözleşmeye Ek 7 Numaralı Protokol'ün[36] 4. maddesinde de bu kurala vurgu yapılmıştır.

Ek Protokol'ün "aynı suçtan iki kez yargılanmama ve cezalandırılmama hakkı" başlıklı 4. maddesinin birinci fıkrasına göre; Hiç kimse bir devletin ceza yargılaması usulüne ve yasaya uygun olarak kesin bir hükümle mahkûm edildiği ya da beraat ettiği bir suçtan dolayı aynı devletin yargısal yetkisi altındaki yargılama usulleri çerçevesinde yeniden yargılanamaz veya mahkûm edilemez.

Kesin hükmün niteliği ve Ek Protokol'ün 4/1. maddesinde de anlaşılacağı üzere geçmişte sadece maddi ceza hukukunun bir kuralı olarak kabul edilen "nonbis in dem" artık ceza muhakemesi hukukunun da evrensel bir kuralı haline gelmiştir.

Bu bağlamda, yürürlükteki ceza muhakemesi kurallarına uygun olarak kesin bir hükümle mahkûm olan ya da beraat eden bir kimse hakkında aynı suçtan dolayı hakkında ikinci bir ceza yargılaması yapılamaz. Burada, sanık lehine olan hususlarda kesin hükmün dokunulmazlığı söz konusudur. Belirtmek gerekir ki; bu husus, şartlarının mevcudiyeti halinde yargılanmanın yenilenmesine engel değildir.

Ayrıca, kesin hüküm sanığın aleyhine sonuç doğuracak usulü değişiklikleri engeller. Sanığın lehine olan değişiklerin uygulanmamasına yol açmaz. Örneğin, kesinleşmiş olsa dahi sonradan yapılan değişikle temyiz ya da istinaf yolu kapalı olan bir suç için kanun yolları açılır ise bu halde sanık ya da sanık lehine olmak kaydıyla Cumhuriyet

---

35 İzzet Özgenç, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 9. Baskı, Seçkin Yayınevi, 2013, s.952.

36 Türkiye, Protokol'ü 14 Mart 1985 tarihinde imzalamıştır. 10 Mart 2016 tarih ve 6684 sayılı Onaya Uygun Bulma Kanunu, 25 Mart 2016 tarih ve 29664 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır. Protokol, Türkiye bakımından 1 Ağustos 2016 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

savcısı kanun yollarına müracaat edip etmemekte özgürdürler. Tabi, kanun yollarına müracaatta sanığın hukuki menfaati var ise.

5320 sayılı CMK'nın Uygulama Şekli Hakkında Kanun'un 4. maddesinde yer alan; ''kesin hükme bağlanmış olanlar hariç" ibaresinden de anlaşılacağı üzere yasa koyucu sanık lehine kesin hükmün dokunulmazlığını kabul etmiştir.

7188 sayılı Kanun ile CMK'ya eklenen geçici 5/f maddesinde; "... aynı suçlarla ilgili olarak bölge adliye mahkemelerince verilmiş kesin nitelikteki kararlar hakkında da uygulanır" şeklinde belirtmesinden de anlaşılacağı üzere, kesin hüküm halini almış kararlar hakkında sanık aleyhine temyiz kanun yoluna başvuru için herhangi bir istisna getirilmemiştir. Dolayısı ile bu düzenleme lafzî olarak kesinleşmiş hüküm dahi olsa sanık aleyhine temyiz kanun yoluna başvuruyu da kapsamaktadır. Kaldı ki, yukarıda belirtildiği üzere Yargıtay'ın bazı ceza daireleri bu lafzî yoruma göre de karar vermektedir. Bu halde, kesinleşmiş bir hüküm aleyhine yapılan temyiz başvurusu üzerine yapılacak yargılamanın konusu önceki yargılamanın konusu ile aynı olacağından aynı fiilden dolayı birden fazla yargılanmama veya cezalandırılmama ilkesi kapsamında kaldığı da açıktır.[37]

5320 sayılı CMK'nın Uygulama Şekli Hakkında Kanun'un 4. maddesinde belirtilen; '"kesin hükme bağlanmış olanlar hariç" ibaresi, "nonbis in dem" ilkesi ile AHİS'in Ek 7 numaralı Protokolü hep birlikte dikkate alındığında; hakkında kesinleşmiş bir hüküm bulanan sanığın eylemi hakkında sonradan temyiz kanun yolunun açılması halinde katılan veya Cumhuriyet savcısı sanık aleyhine olacak şekilde temyiz kanun yoluna başvuramaz. Aksinin kabulü, sanık lehine sonuç doğuran hallerde kesin hükmün dokunulmazlığına, 5320 sayılı Kanun'un 4. maddesine, AHİS'in 7 numaralı Ek Protokol'ünde belirtilen ve evrensel hukuk bir ceza muhakemesi kuralı haline gelen aynı suçtan iki kez yargılanmama ilkesine kesin aykırılık oluşturur. Kesin hükmün otoritesini ve gücünü zayıflatacağından hukuk devletine de zarar verecektir. Bu itibarla, 7188 sayılı Kanun ile belli suçlar yönünden getirilen temyiz kanun yoluna başvurma hakkı sanık aleyhine olacak şekilde katılan veya Cumhuriyet savcısı tarafından kullanılamaz. Aksi yönde bir kabul, usul esasa caridir ilkesine de aykırılık oluşturur.

---

37 Benzeri bir karar için bkz.; Anayasa Mahkemesi'nin 26.01.2022 tarih ve 2021/48 Esas, 2022/7 Karar sayılı İlamı.

Şöyle bir örnekle konuyu daha da derinleştirecek olur isek; sanığa isnat edilen bir suç nedeniyle yargılaması yapılarak hürriyeti bağlayıcı bir cezaya mahkûm edilmiş ve dava zamanaşımı süresinin dolmasına çok kısa bir zaman kala istinaf incelemesinden geçerek kesinleşmiş olsun. Sonradan yapılan yasal değişiklikle (aynı 7188 sayılı Kanun değişikliğinde olduğu gibi) isnat edilen suç için temyiz kanun yolu açılması üzerine sanığın aleyhine (daha fazla hapis cezası verilmesi gerektiği düşüncesiyle) katılan veya Cumhuriyet savcısı tarafından temyiz edilmiş ve dosya ilgili ceza dairesi tarafından incelemeye başlanmadan dava zamanaşımı süresi dolmuş olsun. Sanığın lehine sonuç doğuran bu temyiz istemi kesin hükme rağmen kabul edilebilir mi?

Eğer temyiz istemini kabul edersek Yargıtay işin esasına girip dava zamanaşımının dolması nedeniyle düşme hükmü verecek, temyiz hakları olmadığı için temiyiz istemini kabul etmezsek isek; bu halde Yargıtay işin esasına girmeden temyiz isteminin reddine karar verecektir. Nihayetinde, hürriyeti bağlayıcı bir cezaya mahkûm olan sanığın işlediği suçun dava zamanaşımı süresinin dolması nedeniyle düşürülmesi sonucunu doğuran temyiz istemleri sanığın lehine sonuçlanacaktır. Ayrıca, ceza zamanaşımı süresi işlerken birdenbire bu süre kesilip dava zamanaşımı süresi işlemeye başlayacaktır.

Bu hal teoride çok tartışılmamakla birlikte uygulamada karşımıza çıkabilecek bir husustur.

Bu hususta temel kural "usul esasa caridir" ilkesidir. Mecelle'de "usul esasa mukaddemdir" şeklinde ifade edilen kadim ilkenin hukuk düzenimize hatırlattığı gerçek, doğru karara ancak doğru yöntemle ulaşılabileceğidir.[38]

5271 sayılı CMK'nın 298. maddesinde hangi hallerde temyiz isteminin reddedilebileceği belirtilmiştir. Buna göre; Yargıtay, önüne gelen bir dosyada temyiz isteminde bulananların temyiz haklarının bulunup bulunmadığına bakacaktır. Eğer temyiz edenin bu hakkı yok ise temyiz isteminin reddine karar verecektir.

---

[38] İnsan Hakları Eylem Planı ve Uygulama Takvimi, s.7. https://rayp.adalet.gov.tr/resimler/1/dosya/insan-haklari-ep02-03-202115-14.pdf, E.T.:04.11.2021.

Aynı düzenleme 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 317. maddesinde de yer almaktadır. Buna göre "temyiz edenin buna hakkı olmadığını" görürse temyiz isteminin reddine karar verir şeklindedir.

Bu çerçevede, dava zamanaşımı nedeniyle sanığın lehine düşme kararı verilebilecek olsa dahi, usul esasa mukaddemdir ve kesin hükmün dokunulmazlığı ilkeleri gereği; katılan ve Cumhuriyet savcısının temyiz hakları olmadığından işin esasına girmeden temyiz istemlerinin reddine karar verilmelidir. Yoksa dava zamanaşımı süresinin dolması nedeniyle sanığın lehine bir durum var düşüncesiyle işin esasına girip düşme kararı verilemez.

5- İstinaf Mahkemeleri ve Temyiz Mercii Tarafından Yapılması Gereken Usulü Prosedür

7188 sayılı Kanun ile CMK'nın 286. maddesine eklenen fıkrada belirtilen suçlar yönünden verilen kesin hükümler hakkında katılan ya da Cumhuriyet savcısı temyiz isteminde bulunduğunda nasıl bir yol izleneceği CMK'da belirlenmiştir.

Sanık hakkında CMK'nın 286/3 fıkrasına giren suçlar nedeniyle verilen mahkumiyet veya beraat kararları için katılan veya Cumhuriyet savcısı tarafından aleyhe temyiz isteminde bulunulduğunda, Bölge Adliye Mahkemesi CMK'nın 296. maddesi gereği katılan ya da Cumhuriyet savcısının temyiz hakları olmadığı için temyiz istemlerinin reddine dair ek karar vermelidir. Temyiz edenler, ret kararının kendilerine tebliğinden itibaren yedi gün içinde Yargıtay'dan bu hususta bir karar verilmesini isteyebilirler. Ek kararın temyizi şeklinde adlandırabileceğimiz bu istem Yargıtay'a geldiğinde; Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı istemde bulunanların temyiz hakları olmadığı için temyiz isteminin reddine karar verilmesini isteyen bir tebliğname düzenlemelidir. Dosya ilgili Yargıtay Ceza Dairesi›ne geldiğinde ise, ilgili daire temyiz edenlerin temyiz hakları olmadığından tebliğnameye uygun şekilde temyiz istemlerinin reddi ile Bölge Adliye Mahkemesi'nin ek kararının onanmasına karar vermelidir.

Bölge Adliye Mahkemesi, temyiz istemleri hakkında herhangi bir karar vermeden temyiz istemlerini doğrudan doğruya Yargıtay'a gönderirse ya da temyiz istemlerinin kabulüne karar vererek dosyayı

Yargıtay'a gönderirse; Yargıtay, CMK'nın 298. maddesi gereği temyiz edenlerin buna hakkı olmadığından işin esasına girmeden usulden temyiz istemlerinin reddine karar vermelidir.

Böylelikle, gerek Bölge Adliye Mahkemesi'nin temyiz isteminin reddine dair verdiği ek kararın temyiz incelemesi ve gerekse herhangi bir ek karar olmadan kendisine gelen temyiz istemlerinin incelenmesini yapan temyiz mercii dosyanın esasına girmeden usulden ret kararı vermelidir. Zira, temyiz edenlerin temyize hakların olup olmadığının araştırılması temyiz incelemesinin ön şartıdır.

Eğer üçlü temyiz istemi var ise, yani hem sanık ve hem de sanık aleyhine katılan ile Cumhuriyet savcısı temiyiz istemlerinde bulunmuş ise bu halde; temyiz dilekçelerini alan Bölge Adliye Mahkemesi bu halde; sanığın temyiz isteğinin kabulüne, katılan ile Cumhuriyet savcısının temyiz hakları olmadığından temyiz istemlerinin reddine dair ek karar vermelidir.

Temyiz mercii de aynı şekilde ikili bir ayrıma giderek sanığın temyiz istemi hakkında işin esasına girerek, katılan ve Cumhuriyet savcısının temyiz istemini ise usulden inceleyerek karar vermelidir.

Eğer temyiz mercii buna rağmen sanık aleyhine temyiz isteminin kabulüne karar verir ise; orta hukuki korumaya haiz ancak hukuki olmayan bir karar olduğu için; Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, re'sen veya istem üzerine itiraz yetkisini kullanabilir.

7188 sayılı Kanun ile belli suçlar hakkında getirilen temyiz hakkı sanık lehine bir durumdur. Sanık aleyhine sonuç doğuracak şekilde kullanılamaz. Ceza muhakemesine egemen olan ilkelerden önemli ilkelerden birisi de istisnaların sanık aleyhine genişletici yoruma tabi tutulamamasıdır.

Belirtmek gerekir ki, Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 04/10 /1993 tarih ve 2-187/222 esas ve karar sayılı içtihadında da belirtildiği üzere, tür ve miktarı itibarıyla kesin olan kararların suç vasfına yönelik temyizi mümkündür. Buna göre, söz gelimi basit yaralama suçundan kesin nitelikte bir adli para cezasına hükmedilmişse, katılan ya da Cumhuriyet savcısı bu hükmü, fiilin öldürmeye teşebbüs suçunu oluşturduğu gerekçesiyle temyiz edebilir. Bu durum suçun vasfına yönelik

olup suçun sübutuna ya da miktarına yönelik değildir. Kaldı ki burada temyiz süresi içerisinde katılan veya Cumhuriyet savcısı temyiz isteminde bulunmakta olup, ortada kesinleşmiş bir hüküm de yoktur.

DEĞERMENDİRME VE SONUÇ

Temel hak ve özgürlüklerin güvence altına alındığı, yönetilenlere hukuki güvencelerin sağlandığı, bireylerin kendilerini güvende hissettiği, devletin her türlü eylem ve işlemlerinin hukuki kaidelere bağlı olduğu hukuk devleti kavramı içerisinde hukuki güvenlik, öngörülebilirlik ve belirlilik ilkelerini barındırır.

Bireyler önceden belirlenmiş hukuk kurallarına uygun olarak haklarını korumak, aramak ve güvence altına almak isterler. Davranışlarını yürürlükteki mevzuata göre belirlerler. Bugün hukuka uygun yaptıkları bir faaliyet, yarın kabul edilen bir kanun veya düzenleyici işlem nedeniyle hukuka aykırı hale gelebiliyorsa, hukuka güvenleri zedelenir ve kendilerini güvende hissetmezler.

Bu bağlamda, önceden belirlenmiş ceza ve usul hukuku prensiplerinin de kendilerine uygulanmasını isterler. Suçun işlenmesinden sonra getirilen aleyhe düzenlemelerin uygulanmasını istemezler. Hukuk devletinin bir gereği olarak öngörülebilirlilik ve belirlilikte bunu gerektirir. 7188 sayılı Kanun ile belli suçlar yönünden sanık aleyhine temyiz hakkının kabulü şeklindeki genişletici yorum hukuki güvenlik ilkesinin ihlal anlamını taşır.

Ceza muhakemesinde, sonradan yapılan kanun değişikliklerinin derhal uygulanması prensibi geçerlidir. Getirilen yeni usulü düzenlemelerin sanığın lehine mi aleyhine mi olduğuna bakılmaksızın derhal uygulanır. Bu kuralın mutlak uygulanması hak ihlallerine neden olabilir. Belli suç tipleri yönünden 7188 sayılı Kanun ile getirilen temyiz hakkının genişletici yorumlanarak, örneğin, hakkında verilen beraat kararı kesinleşen sanık aleyhine katılan ya da Cumhuriyet savcısına temyiz hakkı verilmesi gibi. Hakkında verilen beraat kararı kesin hüküm halini aldıktan sonra Ceza Muhakemesi Kanunu'nda yapılan değişiklikle sanığın aleyhine temyiz kanun yoluna başvurulduğunda kişi tekrar sanık statüsüne büründürüldüğünden hukuk devleti ilkesi ihlal edilmiş demektir.

Yeni getirilen ceza muhakemesine ilişkin düzenlemelerin derhal uygulanması her zaman adaletli sonuçlar ortaya çıkarmaz. Bazen adaletsiz sonuçların ortaya çıkmasına da sebep olabilir. Bu itibarla, temel hak ve hürriyetleri doğrudan doğruya sınırlandıran ceza muhakemesi kurallarındaki değişiklikler derhal uygulanma prensibinin istisnalarından birisi olarak kabul edilmelidir. Aksi durum, Anayasa'nın 13. maddesinde düzenlenen temel hak ve hürriyetlerin kanunla sınırlandırılması (kanunilik ilkesi) ilkesine ve AHİS'in 7. maddesine aykırılık oluşturacağı gibi temel hak ve özgürlüklerin özüne müdahale şeklinde de algılanabilir.

Ceza muhakemesi bir yol, bu yolda yürüyüşün kurallarını baştan koyan, kişilerin temel hak ve özgürlüklerinin nasıl sınırlanacağını, müdahalenin sınırlarını, koşullarını koyan hükümlerdir. Adil yargılamanın temel kuralı muhakeme sürecine önceden sınırları belirlenmiş kuralları uygulamak, bu kuralları değiştirip yerine yeni kurallar koymamak ve muhakeme dışındaki kuralları getirip sonradan muhakeme sürecine dahil etmemektir. Aksi düşünce yukarıda belirtildiği gibi her bir değişiklik sonrası kişinin sanıklık statüsü yeniden canlanacağı için, bu kişinin ömür boyu sanık statüsünde kalması sonucunu doğuracaktır. Bir yönüyle adil yargılanma hakkının da ihlalidir.

Kesin hükmün temel amacı hukuksal ihtilafların belli bir süre ve prosedür çerçevesinde nihayetlendirilip yargı mercilerinin gündeminden çıkararak infazının sağlanmasıdır. Bir hukuki ihtilaf mutlaka nihayetlendirilmelidir. Aksi halde adalete güven olmayacağı gibi bireyler haklarını da elde edemezler. Kesin hükümlerin kabulü hukuk devletinin de bir gereğidir. Bu sebeple ilgili ilgisiz herkesi bağlayan hukuki bir sonuçtur.

Aynı fiilden dolayı iki kez yargılama olmaz (nonbis in dem) ilkesinin doğal sonucu gereği bir fiil nedeniyle hakkında yargılaması yapılıp kesin hükme bağlanan sanığın yeniden yargılaması yapılamaz. Birey, yeniden sanık veya şüpheli konumuna getirilemez. Bir suçun işlenmesinden dolayı birey ömür boyu sanık olarak kabul edilmemiştir. AHİS'nin İnsan Haklarının ve Temel Özgürlüklerinin Korunmasına İlişkin Sözleşmeye Ek 7 Numaralı Protokol'ün 4. maddesinde de bu kurala vurgu yapılmıştır.

Hukuk devletinin bir gereği olan kesin hükmün varlığı halinde aynı suçtan dolayı hakkında ikinci bir ceza yargılaması yapılamaz. Burada, sanık lehine olan hususlarda kesin hükmün dokunulmazlığı söz konusudur. Ancak, kesin hüküm sanığın aleyhine sonuç doğuracak usulü değişiklikleri engeller. Sanık lehine olan usulü değişikliklerin uygulanmasını engellemez. Modern hukukta ömür boyu mahkûm olma hali kabul edilmiş iken ömür boyu sanıklık hali kabul edilmemiştir.

Bu bağlamda, hakkında kesinleşmiş bir hüküm bulunan sanık aleyhine 7188 sayılı Kanun ile belli suçlar yönünden getirilen temyiz hakkının katılan ya da Cumhuriyet savcısı tarafından kullanılabilmesinin kabulü şeklindeki genişletici yorum kesin hükmün otoritesine ve dolayısı ile hukuk devleti ilkesine aykırıdır.

5320 sayılı CMK'nın Uygulama Şekli Hakkında Kanun'un 4. maddesinde belirtilen; "kesin hükme bağlanmış olanlar hariç" ibaresi, "nonbis in dem" ilkesi ile AHİS'in Ek 7 numaralı Protokolü hep birlikte dikkate alındığında; hakkında kesinleşmiş bir hüküm bulanan sanığın eylemi hakkında sonradan temyiz kanun yolunun açılması halinde katılan veya Cumhuriyet savcısı sanık aleyhine olacak şekilde temyiz kanun yoluna başvuramaz. Aksinin kabulü, sanık lehine sonuç doğuran hallerde kesin hükmün dokunulmazlığına, usul esasa mukaddemdir ilkesine ve aynı suçtan iki kez yargılanmama ilkesine kesin aykırılık oluşturur.

Ceza muhakemesine egemen olan önemli ilkelerden birisi de istisnaların sanık aleyhine genişletici yoruma tabi tutulamamasıdır. Bu çerçevede, 7188 sayılı Kanun ile getirilen temyiz hakkı sanık lehine bir durumlar için söz konusudur. Yapılacak genişletici bir yorum ile de sanık aleyhine yorumlanmamalıdır.

Sanık hakkında CMK'nın 286/3 fıkrasına giren suçlar nedeniyle verilen mahkûmiyet veya beraat kararları için katılan veya Cumhuriyet savcısı tarafından aleyhe temyiz isteminde bulunulduğunda, ilgili temyiz mercii CMK'nın 298. maddesi çerçevesinde inceleme yaparak, 7188 sayılı Kanun'un sanık lehine temyiz hakkı getirdiği, katılan ya da Cumhuriyet savcısına sanık aleyhine temyiz hakkı vermediği gerekçesiyle işin esasına girmeden usulden ret kararı vermesi daha hukuki olacaktır. Böylelikle sanık aleyhine genişletici yorumunda önüne geçilmiş olacaktır.

Hülasa, açıklanan tüm bu sebeplerle; Bölge Adliye Mahkemesi (BAM) tarafından 7188 sayılı Kanun ile CMK'nın 286/3. maddesine eklenen suçlar yönünden verilen kesinleşmiş hükümler hakkında sanıklar aleyhine Cumhuriyet savcısı veya katılanlar tarafından temyiz kanun yoluna başvurulamamalıdır. Yapılan başvurular işin esasa girilmeden reddedilmelidir.

Kaynakça

Kitaplar

Erol Haydar, Adli Yargı İlk Derece Mahkemelerinde Ceza yargılaması ve Uygulaması, Yayın Matbaacılık, Ankara, 2006.

Değirmenci Olgun Değirmenci, Onarıcı Adalet Uygulaması Olarak Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021.

Fendoğlu Hasan Tahsin, Anayasa Hukuku, Yetkin Basımevi, Ankara, 2015.

Gözler Kemal, Türk Anayasa Hukuku Derleri, 14. Bası, Ekin Basım Yayım Dağıtım, Bursa, 2013.

Gözübüyük Şeref, Anayasa Hukuku, 19. Bası, Turhan Kitapevi, Ankara, 2013.

Kurşun Günal, Ceza Muhakemesinde Hüküm, 1. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2016.

Sezer Abdullah, Kırıt Emrah, Boyar Oya, Hukuk Devleti, 1. Bası, Atra Matbaacılık, İstanbul, 2013.

Şafak Ali, Bıçak Vahit, Ceza Muhakemesi Hukuku ve Polis, 6. Baskı, Roma Yayınları, Ankara, 2005.

Şahin Cumhur, Ceza Muhakemesi Hukuku -I-, 5. Bası, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2014.

Özbudun Ergun, Türk Anayasa Hukuku, 12. Bası, Yetkin Basımevi, Ankara, 2011.

Özbek Veli Özer, Ceza Muhakemesi Hukuku, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2006.

Özgenç İzzet, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 9. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2013.

Öztürk Bahri, Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, 12. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2018.

Ünver Yener, Hakeri Hakan, Ceza Muhakemesi Hukuku, 16. Bası, Adalet Yayınevi, Ankara, 2019.

Yenisey Feridun, Nuhoğlu Ayşe, Ceza Muhakemesi Hukuku, 5. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2017.

Yılmaz Ejder, İstinaf, 2.Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara,2005.

Yurtacan Erdener, Ceza Yargılaması Hukuku, 15. Bası, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018.

Yurtcan Erdener, Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK) Şerhi, 6. Bası, Adalet Yayınevi, Ankara, 2013.

Mahkeme Kararları

Anayasa Mahkemesi'nin 26.01.2022 Tarih ve 2021/48 Esas, 2022/7 Karar sayılı İlamı.

Anayasa Mahkemesi'nin 15.06.2000 Tarih ve 2000/37 Esas, 2000/14 Karar sayılı ilamı.

Yargıtay 4. Ceza Dairesi'nin 10.02.2021 tarih ve 2020/6016 Esas, 2021/4352 Karar sayılı İlamı.

Yargıtay 3. Ceza Dairesi'nin 24.11.2021 tarih ve 2021/8885 Esas, 2021/10116 Karar sayılı İlamı.

Yargıtay 3. Ceza Dairesi'nin 10.11.2021 tarih ve 2021/8335 Esas, 2021/9984 Karar sayılı ilamı.

Yargıtay 4. Ceza Dairesi'nin 01/06/2017 tarih, 2017/17934 Esas, 2017/16512 Karar sayılı İlamı.

İnternet Kaynakları, Makaleler ve Diğer Kaynaklar

Hafızoğulları Zeki, Eşitli Aygün Ezgi, Küçüktaşdemir Özgür, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Bağlamında Ceza ve Ceza Muhakemesi Kanunlarının Zaman Yönünden Sınırı,

http://hukuk2.baskent.edu.tr/dergi/arsiv/sayi-1/1.zekihaf%C4%B1zo%C4%9Fullar%C4%B1.pdf

Tulay Muhammed Emre, Kanunilik İlkesi Işığında Ceza Hukuku Kurallarının Zaman Bakımından Uygulanması ve Delil Elde Etme Yöntemlerinde Zaman Bakımından Uygulanma Sorunu, https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/373432

İnsan Hakları Eylem Planı ve Uygulama Takvimi,

https://rayp.adalet.gov.tr/resimler/1/dosya/insan-haklari-ep02-03-202115-14.pdf

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2012/1035

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2013/1752

https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/2000/14?EsasNo=2000%2F37&KararNo=2000%2F14

ttps://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/pf/sorgula.xhtml

https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/pf/sorgula.xhtml https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/pf/sorgula.xhtml https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/pf/sorgula.xhtml https://karararama.yargitay.gov.tr/

https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/04/20220414-7.pdf

Resmî Gazete.